

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון שעט, פרשת שמיני, תש"פ

יעוץ לכל סכסוכי ממון, ואישות. ועריכת חוזים על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

שאלות קצרות

ובו יבואר: א. מפיץ עלון שנגנבה הקופה. ב. נהנה מבית מלון ללא תשלום. ג. ביטל קנס שקיבל חברו – מי זכה בביטול. ד. הרביץ לחברו והזיק את הנגן שלו.

א

מפיץ עלון שנגנבה הקופה

"יש לי חבר שמפרסם עלון תורני בכל שבוע, ומפיצו בהרבה בתי כנסיות. אני גר ברמות בירושלים, והחבר ביקש ממני שהניח בכל שבוע את העלונים ליד הקופה המוכנה להם, ומפעם לפעם שאוציא את הכסף ואביא לו, ובשכר זה אקח כל שבוע עלון אחד חינם. לצערי, פרצו את הקופה, ונטלו את הכסף. האם אני חייב".

תשובה

אתה פטור כיון שמעולם לא היית שומר.

ביאור התשובה

הנה יש לברר: א. כיון שבעל הבית לא נחסר בזה שהוא נוטל עלון חינם, האם זה נחשב שומר חינם או שומר שכר, כי מכל מקום הוא נהנה שנוטל עלון חינם. וצדדי הספק הן, אם שומר שכר הוא דוקא כשבעל הבית נחסר, או העיקר הוא כשהשומר נהנה. ב. מה דין נגיבה באונס. ג. האם בכלל הוא שומר.

הנראה בזה: א. אם דין שומר יש לו, אז הוא שומר שכר, כיון שכל הנאה שמקבל בתמורה של שמירה הוא שומר שכר, כמו שאמרו (בבא מציעא שמור לי ושאמור לך הוא שומר שכר, אפילו אם אינו נחסר ממון. ב. ובדין נגנב באונס הוא מחלוקת ידועה ואין כאן מקומה.

אבל למעשה נראה לעניות דעתי שאינו שומר כלל, דלעולם לא קיבל על עצמו להיות שומר, אלא להניח את העלונים ולהוציא מהקופה את הכסף, ולא קיבל על עצמו להיות שומר על הקופה, וכיון שעשה מה שצוה עליו הוא פטור.

ב

נהנה מבית מלון ללא תשלום

הורי נסעו לבית מלון ולקחו אותי אתם. הייתי בחור, והם רימו את בעל בית המלון שיש רק שנים בחדר, והכנסו אותי בערמה. האם אני חייב לשלם למלון את הגניבה שלהם. יש לציין שאם הייתי יודע שאני צריך לשלם לא הייתי נוסע.

תשובה

פטור לשלם לבית מלון, כי מעולם לא התחייב לשלם.

ביאור התשובה

בבתי מלון חיוב התשלום הוא על מי שעושה את ההזמנה, ומתחייב לשלם, ונותן כרטיס אשראי וכדו', לפיכך אין להנהלת המלון שום תביעת ממון על מי שדר בחדר במלון, אלא על המזמין בלבד, ומעשים בכל יום שאנשים מזמינים, ואחרים דרים בחדרי המלון, ואין להנהלת המלון שום תביעה ממונית, אלא על המזמין בלבד, והנהלת המלון לעולם לא תתבע אלא את המזמין, וכן בחוק המדינה התביעה המשפטית היא על המזמין בלבד, וכיון שהנהלת המלון נוהגת בחוקי המדינה אין לה שום תביעת ממון על זה שדר בחדר אלא על הזמין, לכן בודאי הוא פטור מדינא, כי מלכתחילה הכל נוהג על פי חוק המדינה.

וגם מדין תורה הוא פטור. שכיון שהם נוהגים על פי חוק המדינה, ומחלו את התביעה ממי שנהנה אלא ממי שמזמין.

ג

ביטל קנס שקיבל חברו – מי זכה בביטול

הנידון

"השכרתי רכב לחבר שלי. השוכר החנה את רכבו במקום האסור, וקיבל קנס חמש מאות שקל מהעירייה, ושלם. כשהשוכר סיפר לי זאת, פניתי לחבר שלי, שיש לו קשרים בעירייה, וביטל את הקנס, והחזירו את החמש מאות שקלים. נפשי בשאלתי, מי זכה בכסף זה,

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

שלא עלה על דעתו שיהיה לו נגן בכיסו. או מפני שהנגן סופו להאבד על ידי הנהלת התלמוד תורה - פטור.

תשובה

המזיק חייב לשלם את הנגן.

ביאור התשובה

מזיק חייב על מה שמזיק ואינו יכול לטעון לא חשבתני שחפץ זה ביזו

בראשית יש לברר, מה הדין במזיק את חברו, ונפל מכיסו חפץ יקר ונשבר, האם האדם המזיק חייב, כיון שלא עלתה על דעתו שיש לו בכיסו דבר יקר.

ובאמת הדבר מבואר בשולחן ערוך, שאפילו אם נותן לו חפץ לשמור, ואומר לו שהוא של כסף והיה של זהב, והזיקו, חייב לשלם לו, דטוען הניזק מדוע היה לך להזיק אותי. וז"ל המחבר בחושן משפט (רצא, ד) "נתן לו לשמור דינר זהב, ואמר לו: הזהר בו של כסף הוא, ופשע בו ונאבד, אינו חייב אלא בשל כסף, שיאמר לו: לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר של כסף. וכן כל כיוצא בזה. אבל אם הפסידו בידים, משלם של זהב" ע"כ. והוא מבואר בבבא קמא (סב, א) דטוען הניזק "מאי הוה ליך גביה דאזקתיה", פירוש: "מה היה לך אצלו שהזקת אותו".

וכן מבואר בחושן משפט סימן שפח, א דאם הזיק כיס ולא ידע מה יש בו, אם התברר שהיה בו אבנים יקרות, חייב לשלם, דלעולם אין למזיק טענה שהיה בטוח שאין חפץ זה בידך, דכל מזיק חייב על מעשהו. ולפי זה בנידון דידן בודאי חייב על מה שהזיק את הנגן של הילד, אפילו שהיה בטוח שאין לו נגן בכיסו, כי אסור להביאו לתלמוד תורה.

ואין לומר דיש לפטור אותו מטעם אחר, דכיון שהביא נגן, הרי הוא כמאבדו ומפקירו, שהרי הנהלת התלמוד תורה יכולה ליטול ממנו, אין זו טענה כלל, דמי יאמר שיתפסו את הנגן שיש לו, ומי יאמר שיטלוהו ממנו ויאבד ממנו, לפיכך בודאי חייב לשלם.

האם אני זכיתי בו, כי השוכר היה חייב לשלם, ורק אני הוא זה שהצלחתי לבטל את הקנס, או שהוא שייך לחבר שלי".

תשובה

הכסף שייך לשוכר ששילם, אבל המשכיר שהשתדל, יכול ליטול שכר טירחא כפי המקובל בשוק.

ביאור התשובה

דבר ברור שהעירייה לא נותנת מתנות חינם, והחמש מאות שקל שהעירייה החזירה, הוא על ביטול הקנס, וכיון שאין קנס אין חוב, ממילא ברור שהכסף שייך לשוכר. זאת ועוד, הרי אנן סהדי, שאם העירייה הייתה יודעת שאתה מקבל את הכסף ולא השוכר, היא לא הייתה מחזירה את הכסף, למה הדבר דומה, למלוה שגבה חובו מהלווה חמש מאות שקלים, ובא אליו ידיד של הלוה, וביקש ממנו שימחל על החוב, והמלוה מחל והחזיר את פרעון החוב. וכי יעלה על הדעת שזה שביקש מחילת החוב, יטול לעצמו את הכסף, הרי המלוה מחל את החוב לבעל חוב, ולא הסכים לתת מתנות לשתדלן.

מכל מקום, אם זה שהשתדל, התכוון להשתדל על מנת להרויח כסף, ולא כדי לעזור לשני, מותר לו ליטול שכר השתדלות כפי המקובל בשוק, על הפחתת חוב. כמדומה לי שאפשר ליטול עשרה אחוזים בערך על שתדלנות כזאת. או שיש להתייעץ עם בעלי מקצוע, מהו המחיר שנוטלים על דבר כזה.

ד

הרביץ לחבירו והזיק את הנגן שלו

הנידון

ילד בן שלוש עשרה הרביץ לילד אחר בתלמוד תורה, והפילו. לילד שנפל היה נגן בכיס, ונשבר. בתלמוד תורה שהם לומדים יש איסור להכניס נגן לתלמוד תורה. האם המזיק חייב לשלם על נזק הנגן, כיון

